

Morfologie II
M. Ziková, 25. 4. 2007

Verbální prefixy v češtině jsou max. dvouslabičné a mají dva typy alomorfů, které se liší alternacemi v koncovém jádru:

(1)

e ~ Ø		VV ~ V	
(bez/beze	bez-sirný, beze-sný)	na/ná	na-letět, ná-let
nad/nade	nad-bíhat, nade-zdít	při/pří	při-klopit, při-klop
ob/obe	ob-cházet, obe-chcat	u/ú	u-ložit, ú-loha
pod/pode	pod-barvit, pode-přít	vy/vý	vy-kopat, vý-kop
před/přede	před-definovat, přede-slat	za/zá	za-ložit, zá-ložka
roz/roze	roz-balit, roze-mnout		
s/se	s-ložit, se-pnout	do/dů	do-kázat, dů-kaz
v/ve	v-lákat, ve-tkat	(?o/ú	o-tesat, ú-tes)
vz/vze	vz-línat, vze-dmout	po/pů	po-týkat, pů-tka
z/ze	z-, ze-ptat	pro/prů	pro-niknout, prů-nik

„Předpony končící se souhláskou (v-, s-, z-, nad-, pod-, před- aj.) mají vokalizované varianty s (vkladným) -e-, vyskytující se zprav. před základem začínajícím touž, popř. podobnou hláskou (se-sadit, ve-vázat) nebo skupinou souhlásek (ode-stlat, se-zvat), ale i jindy (ode-jít, se-brat).“ (Petr et al. 1986:219)

(2) $C_i - \sqrt{C_i(C)}$: vokalizovaný i nevokalizovaný prefix

vokalizovaný prefix		nevokalizovaný prefix	
$C_i - \sqrt{C_i}V$	$C_i - \sqrt{C_i}C(C)$	$C_i - \sqrt{C_i}V$	$C_i - \sqrt{C_i}C(C)$
	ode-tnout	odø-tušit	předø-tvarovat
	(ve/se/roze-tnout)	odø-táhnout	odø-troubit
	nade-tkat	předø-tisknout	odø-tlačit
	(ve/se/roze-tkat)	podø-točit	odø-třepotat
	ode-drat	odø-tabuizovat	podø-trhnout
	(ve/se/roze-drat)	odø-dálit	odø-dlužit
		nadø-dimenzovat	odø-dřiblovat
se-sednout	se-skočit	rozø-sednout	rozø-skočit
se-sadit	se-stěhovat	rozø-sadit	rozø-stěhovat
se-sypat	se-štípat	rozø-sypat	rozø-štípat
se-synchronizovat	se-šlapat	rozø-synchronizovat	rozø-šlapat
se-seknout	se-šlehat	rozø-seknout	rozø-šlehat
se-žehlit	se-šněrovat	rozø-žehlit	rozø-šněrovat
ve-vázat	ve-vlnit		
	ve-vrtat		
	ve-vravorat		

Jsou-li na švu mezi prefixem a sufixem stejné konsonanty, pak se prefix vokalizuje tehdy, je-li jednoslabičný → snaha eliminovat nepravé gemináty.

Některé kořeny vyžadují vokalizovaný prefix vždy, bez ohledu na kvalitu prefixálního konsonantu.

(3)

nevokalizovaný prefix	vokalizovaný prefix
zø-lhostejn-ět	roze-lk-at
rozø-mžik-at	roze-mž-ít
rozø-mžour-at	
odø-rtuť-ovat	roze-rd-ít
rozø-mňouk-at	roze-mn-out
odø-čpavk-ovat	roze/ode-čp-ít
roz-tříd-it, roz-stříl-et	roze-tř-ít, roze-stř-ít
roz-kdák-at, nad-zdvih-nout	roze-pt-at, roze-štk-at
od-psych-ologizovat, od-škvař-it	ode-ps-at, ode-štv-at
pod-tlak-ovat, pod-sklep-it	přede-cl-ít, pode-stl-at
odø-mlž-it, rozø-slz-et, rozø-glg-at,	
odø-vrt-at, rozø-brn-ět, odø-frč-et	
dø-mršt-i-t, rozø-drnc-a-t, rozø-prsk-a-t	

(4)

ode-pnout	ode-pínat / odø-pínat
se-psat	se-pisovat / sø-pisovatel
ode-tnout	ode-tínat / odø-tínat
ode-brat	ode-bírat / odø-bírat
roze-mlít	roze-mílat / rozø-mílat
přede-prat	přede-pírat / předø-pírat
roze-žrat	roze-žírat / rozø-žírat
obe-srat	obe-sírat / obø-sírat
obe-slat	obe-sílat / obø-sílka
roze-třít	roze-tírat / rozø-tírat
roze-dřít	roze-dírat / rozø-dírat
ode-přít	ode-pírat / odø-pírat
se-zvat	se-zývat